

ÄVENTYR & AKTIVITETER FÖR ALLA

UPPTÄCK

- Växter och djur du inte visste fanns
- Naturen i ditt landskap
- Nya nöjen

TRÄFFAS

- Träffa nya människor säkert
- Kom ensam eller med vänner och familj

LÄR DIG

- Friluftsliv och allemansrätten
- Om djur, svamp och växter
- Om biologisk mångfald

Guideprogram
juli - december 2022 Örebro län

Hopajola stärker länets naturvård - och gör det lättare för dig att komma ut i naturen!

Hopajola är en ideell förening som samlar in pengar för skydd och vård av biologiskt värdefull natur i länet. Pengarna kommer från både privatpersoner (sk naturvårdare) och sponsorer. Sen starten har Hopajola delat ut över 16,5 miljoner och bidragit till flera naturreservat, inventeringar, restaureringar, tillgänglighetsåtgärder, guideutbildningar m m.

Mer pengar behövs dock för att skydda fler värdefulla naturområden i länet och stödja olika naturvårdsinsatser.

Förord

Är du naturmänniska? Ja, hur vet man det...? Jag vet i alla fall att naturen är fantastisk, och den gör något med mig som får mig att må bra! Så är det nog för många.

Visst är Örebro län en fantastisk plats att bo på och njuta av. "Ett Sverige i miniatyr" har det benämnts. Det stämmer ganska bra, för vi har så många olika naturtyper, så det finns något för alla. Allt från ljusa lövskogar med ett rikt fågelliv, blommande ängar och betade hagmarker, strömmande vattendrag som slingrar sig genom doftande skogar och öppna jordbruksmarker. Det finns berg att "bestiga", och sjöar att bada i eller bara sitta tyst vid.

Det finns så många sätt att upptäcka naturen på, ensam med vandrarskorna, på utflykt med familj och vänner, eller genom att helt enkelt följa med på någon av de aktiviteter som finns i detta guideprogram.

Foto: Maria Eremo

Ta hemester! När du vill och så ofta du behöver, året runt. Det är helt rätt i tiden.

Passa gärna på att upptäcka någon av länets närmare 300 naturreservat. När du väl ger dig ut så passa på att spana in och lär känna fler av dina medvarelser; fåglarna som kvittrar, bina och fjärilarna som letar nektar och pollinerar en del av maten vi äter. Svamparna som brer ut sig under markytan och där bara fruktkroppen sticker upp. De gröna mossorna som är så sköna att känna på, med olika struktur och form. Alla myror och andra insekter som arbetar flitigt och hjälper till att bryta ner organiskt material i naturen.

Alla dessa arter - stora som små - ingår i samma ekosystem som oss. Allt i naturen hör ihop! Detta kommer vi prata mer om på *Rosenbergdagarna*, höstens konferens om den biologiska mångfalden i länet. Mer om det kan du läsa här i programmet.

Ankie Rauséus,
Verksamhetsledare Hopajola

Namnet Hopajola betyder allmänning på gammal närkedialekt, eller "jorden vi äger tillsammans" som vi brukar säga.

Naturkalendern

På hopajola.se publiceras aktiviteter som flera av länets naturföreningar/aktörer anordnar.

Foto

Omslagsbilder och samtliga månadsfoton är tagna av J-P Lahall, en av Hopajolas trogna sponsorer.

Layout: Amanda Olsson

Tryck: AB Kontorsrutin på Svanenmärkt papper

GDPR

Som ett led i vårt arbete med personuppgiftslagen (GDPR) publiceras endast arrangörernas hemsidor. Enstaka namn och kontaktuppgifter som är publicerade är godkända av den berörda personen. För att få mer information om aktiviteterna, titta in på arrangörernas hemsidor.

Små under och stora upplevelser, närmare än du tror!

Guideprogrammet är sammanställt av Hopajola och samlar uteaktiviteter från föreningsliv, offentliga aktörer och naturturismföretagare i Örebro län, där allmänheten hälsas välkommen. De flesta aktiviteterna är gratis och sker i samarbete med Studieförbundet.

Barn, ungdomar & familj

Natursnokarna - Naturskyddsföreningens familjeverksamhet

I Natursnokarna upptäcker vuxna och barn naturen tillsammans. I dagsläget finns Natursnokarna i Askersund, Hallsberg, Karlskoga, Örebro och Västernärke.

Vill du starta en natursnoksgrupp där du bor? Maila kansli.orebro.varmland@naturskyddsforeningen.se

Friluftsförbundets barn & ungdomsgrupper

Föreningen har aktiviteter för barn och ungdomar i alla åldrar; från öppna skogsgläntan och skogsknopp till äventyrliga familjer. Vi anordnar även MTB-turer, vandringar och skidskola. friluftsforamjandet.se/orebro

Friluftsförbundets kajakturer

Friluftsförbundet anordnar kajakpaddlingar dag- och kvällstid på olika platser i länet. De erbjuder även kurser, kamratträffar m m. Mer info & anmälan på Friluftsförbundet Örebros webb, på FB "Kajakpaddlare i Örebrotrakten" samt FB "Kajaknätverk norra Vättern".

Foto: Bertil Larsson

Månadens naturreservat

Hopajola anordnar reservatsguidningar året runt tillsammans med Länsstyrelsen, Studieförbundet och föreningslivet. Vi vill visa olika smultronställen i länet och samtidigt förmedla kunskap om naturen.

På Länsstyrelsens hemsida kan du läsa om länets naturreservat och nationalparker, samt hur du hittar dit. Där finns också en krysslista som pdf med alla reservat, uppdelade efter kommun. lansstyrelsen.se/orebro

Tillgänglighetsguidningar

Hopajola erbjuder tillsammans med Region Örebro län, Örebro kommun, handikapporganisationer, Studieförbundet och andra aktörer ett antal tillgänglighetsanpassade guidningar i naturen, öppna för alla. Mer info i programmet och på Hopajolas hemsida.

Sön 3 juli. I stenhuggarens fotspår - sjönära vandring vid Ekeby Dreve
Sön 24 juli. Röda näckrosor & trollsländor i Fagertärrn
Sön 21 aug. Kossor, vildsvin & våtmarker i Munkatorp, Rynningeviken
Lör 10 sep. Stråtrövare & mytomspunna skogar i Tiveden

Foto

Omslagsbilder och samtliga månadsfoton är tagna av J-P Lahall, en av Hopajolas trogna sponsorer.

Layout: Amanda Olsson

Tryck: AB Kontorsrutin på Svanenmärkt papper

GDPR

Som ett led i vårt arbete med personuppgiftslagen (GDPR) publiceras endast arrangörernas hemsidor. Enstaka namn och kontaktuppgifter som är publicerade är godkända av den berörda personen. För att få mer information om aktiviteterna, titta in på arrangörernas hemsidor.

Stort tack till våra sponsorer!

Tisdagar. Kvällspaddling i Vättern

Start kl 18. Läs mer om anmälan och kajakuthyrning via Facebook "Kajaknätverk Norra Vättern". Arr: Friluftsförbundet Örebro.

Tis-Tor. Sommarlovsaktiviteter med Nora Naturskola

Varje tis-tor kl 10-14 i juli, start 28/6. Tisdagar Gytterp, onsdagar Skolparken, torsdagar Altorps ö. Läs mer på hemsidan. Arr: Naturskyddsföreningen Nora, Nora kommun, Studieförbundet.

Onsdagar. Naturpromenader i Nora

Upptäck närnaturen i Nora i sommar! Start 15/6. Samling fontänen på Nora torg. Tid: 10-12. Arr: Naturskyddsföreningen Nora, Nora kommun, Studieförbundet.

Lör 2 juli. Vägkantsflora vid Grythyttan

Vi studerar vägkantsflora längs väg 233, söder om Grythyttan. Ledare Daniel Gustafson, 072-57 87 824. Samling vid Tappstället Örebro kl 09 eller vid Måltidens Hus kl 10.15. Arr: Örebro Läns Botaniska Sällskap.

Sön 3 juli. I stenhuggarens fotspår vid Ekeby Dreve

Välkommen på en lugn, tillgänglighetsanpassad och sjönära vandring (ca 1,6 km) i reservatet Ekeby Dreve, intill Hjälmmaren. Där tittar vi på naturen och hör om sjösenkningen och stenbrottet som fanns på platsen. Om vädret tillåter grillar vi, annars fika. Tid: 11-14. Arr: Hopajola, länets handikapporganisationer, Studieförbundet m fl.

Sön 3 juli. Vandring i Rockebro naturreservat

Vandring längs åsen bland de märkliga åsgroparna, offerkällan och botanikslingan. Avresa från Coop Hallsberg kl 09 eller Kumla församlingshem kl 08.45. Ansvarig Sture Hermansson, 072-72 13 587. Arr: Naturskyddsföreningen Kumla

Sön 3 juli. Vandring över Skagerhultsmossen

Samling kl 10 med gudstjänst vid Skagershults gamla kyrka. Sen vandrar vi "Prästastigen", buss tillbaka. Ansvarig Lars Göran Edberger, 070-60 08 605. Arr: Naturskyddsföreningen i Västernärke.

Mån 4 juli. Cykeltur till Åkerihistoriska museet i Gryt

Ca 13 km. Start kl 17 från Ronnie Peterson statyn. Turledare: Inge. Arr: Cykel förbundet Örebro.

Mån 4 juli. Utflykt till Nysjöns fåbod

Besök på levande fåbod norr om Svärdsjö i Dalarna. Föranmälan till Thyra Lundell, 073-21 34 210. Arr: Ställdalens Naturstudieklubb.

Stenflodtrollslända. Foto: Per Karlsson Linderum

Ons 6 juli. Cykeltur över Mosjön i Kumla

Avfärd kl 18 vid Ekenäs. Medtag fika. Ansvarig Margareta Erneskog, 070-58 15 047. Arr: Naturskyddsföreningen Kumla.

Lör 9 juli. Flora & insekter vid Axsjöfallet

Vi spanar lummerväxter, fjärilar och blommande slätterängar i Vissboda och Axsjöfallet. Samling kl 9 vid Tappstället Örebro, eller Vissbodareservatets parkering kl 10. Ledare Björn Nordzell, 070-883 59 74. Arr: Örebro Läns Botaniska Sällskap.

Ons 14 juli. Nybörjarkurs paddling i Nora

Tid: 17.30-20.30. Kostnad 750 kr/person inkl kajak. Anmälan till: alunda_lotta@hotmail.com. Arr: Bergslagsguiderna.

Lör 16 juli. Fjärilar vid torpet Axsjöfallet

Se mer info på hemsidan några dagar innan. Reservdag 17/7. Ledare Björn Nordzell. Start kl 10. Arr: Närkes insektsförening.

Sön 17 juli. Cykeltur på Bofors skjutfält

Terése Riddersand leder cykelturen inne på det annars stängda området. Samling kl 9 Ljunggrens motor. Ansvarig: Terése Riddersand, 072- 46 70 108. Arr: Karlskoga Naturskyddsförening.

Mån 18 juli. Cykeltur Tysslingen runt

Ca 30 km. Start kl 10 från Anckarsvärds museum i Karlsund. Turledare: Marianne och Inge. Arr: Cykel förbundet Örebro.

Mån 18 juli. Kvällspaddling i Nora

Tid: 18-21. Kostnad: 750 kr/person inkl kajak och fika. Anmälan till: alunda_lotta@hotmail.com. Arr: Bergslagsguiderna.

Fre 22 juli. Slätter vid Ekenäs

Vi hjälps åt att slå vid föreningens stuga vid Säbylund. Efteråt bjuder föreningen på silllunch. Samling kl 9 vid Ekenäs. Ansvarig Kent Wahlstedt, 0702-92 10 76. Arr: Naturskyddsföreningen Kumla.

Lör 23 juli. Sinnesvandring på ängen i Runsala

Träna din naturnärvaro i Runsala som är månadens reservat och ligger i Askersunds kommun. Vi testar att använda olika sinnen för att uppleva ängen och dess innehållare. Ta med fika, något att sitta/ligga på, solskydd och ev lupp/förstoringsglas. Samling vid parkeringen i norra änden. Tid: 9.30-12.30. Arr: Hopajola, Länsstyrelsen, Studieförbundet m fl.

Sön 24 juli. Fågelutflykt till Lindängen i Orsa

Lindängen är en känd lokal för ovanliga fåglar. Samling kl 06 vid Sävenforsvägen 3. Föranmälan till Peter Bergh, 076-814 70 47. Arr: Hällefors Ornitologiska förening.

Sön 24 juli. Trollsländor & röda näckrosor i Fagertårn

Följ med till Fagertårns naturreservat. Vi spanar efter trollsländor och andra djur & växter som trivs här. Guidningen passar både gående, rullstolsburna och barnfamiljer. Samling vid parkeringen. Tid: 11-14. Arr: Hopajola, DHR Askersund, Studieförbundet m fl.

Tisdagar. Kvällspaddling i Vättern

Start kl 18. Läs mer om anmälan och kajakuthyrning via Facebook "Kajaknätverk Norra Vättern". Arr: Friluftsförbundet Örebro.

Onsdagar. Naturpromenader i Nora

Upptäck närnaturen i Nora i sommar! Samling fontänen på Nora torg. Tid: 10-12. Arr: Naturskyddsföreningen Nora, Nora kommun, Studieförbundet.

Lör 13 aug. Slätter av Håkansbodaängen

Öva din lieteknik. Vi slår föreningens slätteräng i Håkansboda. Efteråt bjuds på sill & potatis m m. Kontakt Jesper Hansson, 070-680 42 56. Start kl 07. Arr: Naturskyddsföreningen Lindsberg.

Stöd Hopajola - bli naturvårdare!

När du ger ett bidrag till Hopajola:

- Hjälper du till att skydda, vårda och värna naturområden inom Örebro län.
- Stärker du lokala ekosystem och den biologiska mångfald som vi människor är beroende av.
- Ger du möjlighet för fler att vistas i naturen.

Läs mer på hopajola.se eller i bifogat inbetalningskort.

Ägodelning för oss som älskar naturen

Uteteket.se är ett digitalt naturvårdsbibliotek som Hopajola skapat. Här kan du hitta naturguider, kikare, muurikkor, hävar, kanoter, snöskor och mycket annat.

Allt som presenteras på uteteket.se ägs och förvaras av olika aktörer i Örebro län.

Örebro läns naturguider

Hopajola samordnar naturguider med olika kompetenser i länet. Vi arrangerar guidningar året runt för att öka människors naturkänsla och kunskaper om naturen, och av de ekosystemtjänster vi alla är beroende av.

Att följa med på en naturguidning är ett sätt att öka denna förståelse och själv få uppleva hur fantastisk naturen är. Vill du ha en guidning i länet skraddarsyr vi gärna ett uppdrag efter dina behov och önskemål.

Följ oss på sociala medier

Hopajola lägger löpande upp bilder och filmer från länets naturreservat, tipsar om guidningar, lokala naturvårdsinsatser och annat intressant gällande naturen.

Hopajola Hopajola Hopajola Naturvårnet

Några projekt som Hopajola stöttat

Fladdermöss i Södra hyttan, 2021

"Vi ordnade fladdermusvandringar för allmänheten, samt en studiecirkel. Vi lärde oss artbestämma fladdermöss med ultraljudsdetektorer, och ordnade workshops för barn från två skolor. Vi gjorde ett presentationsmaterial som kommer att sitta uppe i Bergslagens Visitor Center i Södra Hyttan sommaren 2022. Vi ordnade en inventering som fastställde sex fladdermusarter i området, varav fyra rödlistade."

Projekt backsvala, 2020

Hällefors Ornitologiska Förening har inventerat lämpliga boplatser för backsvalan, och valt en gammal nedlagd grusgrop norr om Hällefors. Markägaren Hällefors Tierp Skogar AB gav klartecken att utföra grävarbeten för att skapa lodräta branta väggar, som kan bli lämpliga biotoper för backsvalors boplatser. Backsvalan gräver nämligen in sig med bohålor i branta grusåsar. Nu hoppas vi på inflyttning!

Asknätfjäril. Foto: Camilla Pettersson

Backsvala. Nedre foto: Bengt Legnell, Birdlife

Munkhyttans fjärilsreservat, 2003

Detta är ett unikt naturreservat där Lindesbergs kommun skyddar två av Europas utrotningshotade fjärilsarter; asknätfjärilen och vädndätfjärilen. Dessa kräver mycket speciella förutsättningar för att överleva. Den rätta kombinationen av fuktiga marker med ask, olvon och ängsvädd finns just här.

Du kan läsa mer om allt Hopajola bidragit till på hopajola.se

Lör 13 aug. 75-årsjubileum vid Ekenäs

Naturskyddsföreningen i Kumla firar 75 år! Start kl 15. Se närmare på föreningens hemsida om anmälan m m. Arr: Naturskyddsföreningen Kumla.

Sön 14 aug. Söndagstur Hemfjärden runt

Ca 40 km. Start kl 11 från Slussen (USÖ-sidan). Turledare: Inger och Gunilla. Arr: Cykelfrämjandet Örebro.

Sön 14 aug. Vadare i Oset

Vi går på vadarspaning. Medtag fika. Samling parkeringen invid reningsverket. Ledare Lars Johansson, 070-58 99 06. Tid: 07-11. Arr: Närkes Ornitologiska Förening.

Ons 17 aug. Höbärgning på Håkansbodaängen

Start kl 17.30. Ta med eget fika. Kontakt Jesper Hansson, 070-680 42 56. Arr: Lindesberg Naturskyddsförening.

Lör 20 aug. Artrika odlingslandskap, bin & groddjur i Stora Kortorp

Vi besöker månadens reservat Stora Kortorp, en gård i Hallsbergs kommun med lång odlingshistoria. Markerna betas fortfarande, vilket gynnar ett stort antal växter. Tid: kl 9.30-12.30. Efter lunch kan man följa med på spaning efter guldsandbi och silvergökbi söder om Tisaren, där ett projekt pågår för att gynna vilda pollinatörer. Samling vid gården Stora Kortorp, ca 14 km sydöst om Hallsberg. Arr: Hopajola, Länsstyrelsen, Närkes Insektsförening m fl.

Guldsandbi är en nära hotad art som drabbats hårt av övergödning och ogräsbekämpning på betes- och odlingsmark. Foto: Per Karlsson Linderum

Knärot är en skogsorkidé som idag räknas som "särbar" då arten minskat kraftigt. Den växer främst i äldre barrskog, från fuktig och mossig granskog till torr tallskog. Foto: Anna-Lena Winnerstam

Lör-sön 20-21 aug. Naturguidekurs i Sixtorp

Välkommen på naturguidekurs med fokus på guideteknik & allemansrätten. Tanken är att du som guide ska kunna inspirera andra naturintresserade och öka deras känsla och förståelse för naturen. Mer info & länk till anmälan på bl.a.Studiefrämjandet.se.

Sön 21 aug. Kossor, vildsvin & våtmarker i Munkatorp

Upptäck Munkatorp, ett lätttrullat område i Oset-Rynningevikens naturreservat. Vi går en ca 3 km lång tur bland lövholmar, hagar och våtmarker. Samling parkeringen till caféet på Stora Hjortstorp (nära Elektroskandia). Den som vill kan avsluta med besök på nya caféet. Tid: 11-14. Arr: Hopajola, handikapporganisationer i länet, Örebro kommun, Studieförbundet m fl.

Lör 27 aug. Fladdermusvandring i Södra Hyttan

Kvällsvandring i samband med International Bat Night. Anmälan till Helena Backius, 070-2122580. Arr: Hällefors Naturskyddsförening.

Mån 29 aug. Cykeltur till konstnär Per Engström

Ca 14 km. Start kl 17 från Ronnie Peterson statyn till Ekeby Amby. Turledare: Inge. Arr: Cykelfrämjandet Örebro.

Tis 30 aug. Vadare i östra Kvismaren

Vadarspaning vid Äslaholmen och Källviken. Samling parkeringen Lövholmen, nedanför Ängfalladungen. Ledare Lars Johansson, 070-55 89 906. Tid: 17.30-20. Arr: Närkes Ornitologiska Förening.

September

Fre 2 sep. På spaning efter fladdermöss

Samling i Samverkarnas lokal i Odensbacken (fd Adolfssons klädbutik) där Helena Backius berättar om fladdermössens liv. Sen samäkning till lämpligt naturområde för att spana fladdermöss. Vid frågor, kontakta Valdemar 070-45 67 825. Tid: 19.30-ca 22. Arr: Östernärkes Naturvårdsförening, Hopajola, Örebro kommun m fl.

Fladdermöss, upptäckta i en fågelholk. Foto: Valdemar Andersson

Sön 4 sep. Cykeltur i södra Kilsbergen

Ca 2,5 mil cykeltur för att besöka olika sevärdheter i södra Kilsbergen. Samling kl 9 Ljunggrens motor. Ansvarig: Jan Öjjen, 070- 37 48 582. Arr: Karlskoga Naturskyddsförening.

Sön 4 sep. Äter Du bara gula kantareller?

Matsvampsexkursion i en svampskog någonstans i Bergslagen. Anmälan senast 2/9 till Örjan Fredriksson, 0587-62 025. Arr: Hällefors Naturskyddsförening.

Ons 7 sep. Svampplockning i Stadsskogen

Stadsskogen - En outnyttjad resurs? Vad finns det för goda och kanske ovanliga svamparter i naturreservatet. Samling parkeringen i Nyttorp, nära Nora Outlet. Medtag matsäck. Tid: 17.30-19.30. Arr: Naturskyddsföreningen i Nora, Studieförbundet.

Lör 10 sep. Svampvandring på Karlslundsåsen

Lär dig mer om skyddsvärda svampar. Vi vandrar i Karlslunds-tallsandskog och letar vanliga och ovanliga arter och pratar om rullstensåsen och kommunens vatten. Medtag fika. Ca 5 km vandring. Samling: Runnaby Kvarnväg, strax norr om Runnaby. Tid: 9.30-13. Arr: Hopajola, Örebro kommun, Studieförbundet m fl.

Lör 10 sep. Stråtrövare & mytomspunna skogar

Välkommen på en tillgängliganpassad guidning till Junker Jägares sten i Tiveden, ett av nationalparkens häftigaste flyttblock. Samling vid Vitsands parkering, ca 600 meter lång stig. Medtag matsäck. För de som vill gå vandrigen vidare sen, på stigar som ej är handikappanpassade. Tid: 11-ca 14. Arr: Hopajola, handikapporganisationer i länet, Tivedens Naturguider, Studieförbundet m fl.

Lör 10 sep. Höstflora & svampar i Sörbyskogen

Vi spanar svampar på mark och ved och höstflora i Sörbyskogen, en tätortsnära naturskog i Örebro. Ledare Anna-Lena Winnerstam, 070-63 50 585. Samling kl 10 vid södra parkeringen, ca 100 m söder om Café Skogen. Arr: Örebro läns botaniska sällskap.

Lör 10 sep. Fågeltornets dag i Frövi

Fågelskådning, korvgrillning och tipspromenad. Samling i Hagaberg, Frövi. Tid: 10-14. Arr: Frövi Fågelklubb.

Foto: Ankie Rauséus

Lör 10 sep. Svampdag i Karlskoga

Vi samlas kl. 10 vid lokalen Vadargatan 3 för att ge oss ut och samla svamp. Kl 13 kommer Uno Milberg till lokalen för artbestämning. Ta med fika. Arr: Karlskoga Naturskyddsförening.

Sön 11 sep. Rävahänget i Rynningeviken

Rävahänget är höstens sedvanliga publika aktivitet vid Rävängsstugan. Kontaktperson Ronnie Lindqvist, 070-26 21 417. Tid: 09-12. Arr: Närke's Ornitologiska Förening.

Foto: Ankie Rauséus

Sön 11 sep. Svamputflykt i södra länet

Vi åker till lämplig svamplokal, sen hjälper Hans-Åke Sandberg oss att identifiera svamparna. Avresa kl 9 från Coop Hallsberg, Kumla församlingshem kl 08.45. Ansvarig Sture Hermansson, 072-72 13 587. Arr: Kumla & Hallsbergs Naturskyddsföreningar.

Sön 18 sep. Vandring på tio sjöars led

Alla som vill vara med tar sig till Svinsjöstugan, därifrån skjuts till startplatsen för vandring i egen takt tillbaka. Samling kl 9 vid Svinsjöstugan. Ansvarig: Jan Öjjen, 070- 37 48 582. Arr: Karlskoga Naturskyddsförening, Karlskoga kommun.

Grön sköldmossa kan man se sticka upp från fallna döda träd likt små gröna lavalampor. Arten är inte hotad i sig, men signalerar att naturen runt växtplatsen har fina naturvärden, eftersom många rödlistade arter trivs i samma typ av miljö. Därför kallas den signalart. Foto: Anna-Lena Winnerstam.

Sön 18 sep. Svamputflykt i Östernärke

Samling kl 10 vid Sandvads sportstuga. Frågor till Bo Hägerås, 070-65 09 774. Arr: Östernärkes Naturvårdsförening.

Lör 24 sep. Svamputflykt i Bergslagen

Vi njuter av hösten i fin gammal skog. Kanske hittar vi några goda matsvampar. Ta med matsäck, svampkorg eller dyl. Anmälan senast 23/9 till Helena Blixt, 072-22 27 796. Tid: 11-14. Arr: Naturskyddsföreningen Lindesberg.

Lör 24 sep. Tranor och gäss vid Kvismaren

I kvällningen kommer tusentals gäss och tranor inflygande för övernattnig i Kvismaren. Avresa Coop Hallsberg eller Kumla församlingshem kl 17. Ansvarig Gunnar Hurtig, 070-56 08 901. Arr: Kumla & Hallsbergs Naturskyddsföreningar.

Lör 24 sep. Invigning av Nittälvens entré Kolbron

Invigning av Nittälvens nya entré, med guidningar och aktiviteter för både unga och gamla. Tid: 11-ca 15. Läs mer på arrangörernas webbplatser. Arr: Länsstyrelsen och Hopajola samt lokala aktörer.

Lör 24 sep. Vandring på Bergtjärnsslingan, Fasaskogen

Följ med på en vandring på ca 3,5 km i kuperad terräng. Samling kl 10 i Rönningshyttan. Kontaktperson Örjan Rudolffsson, 070-60 57 151. Arr: Naturskyddsföreningen Degerfors.

Oktober

Sön 2 okt. Naturnära skogsbruk i Vretstorp

Studiebesök hos Rune Torstenson i Bulltorp. Avresa Coop kl 09. Ansvarig Ingela Wallin, 070-27 64 103. Arr: Naturskyddsföreningen Hallsberg.

Lör 8 okt. Kan Digerberget bli Noras ny naturreservat?

Digerberget är en skog med delvis höga naturvärden. Lär dig se skillnad på naturskog och planterad skog, och arter som kännetecknar naturskog. Samling Digerbergets parkering. Vandring ca 5 km. Tid: 10-13. Arr: Nora Naturskyddsförening, Studieförbundet.

Fre-lör 14-15 okt. Rosenbergdagarna

Konferens kring biologisk mångfald i Örebro län. Läs mer på www.hopajola.se.

Sön 16 okt. Vandring till Yxnäset

Fågelskådning och brasa vid Hjälmarsstranden. Samling kl 9 vid Bondevrak. Ta med något att grilla eller fika. Ansvarig Krister Sölveling, 019-45 22 04. Arr: Östernärkes Naturvårdsförening.

Sön 23 okt. Utflykt till Stora Knapptorpsmossen

Anmälan senast 22/10 till Jesper Hansson, 070-68 04 256. Samling kl 11. Arr: Naturskyddsföreningen Lindesberg.

Tis 25 okt. Utveckla din utomhusmatlagning!

Start kl 18. Anmälan senast 23/10 till Alexander Baker, 073-04 13 075. Arr: Hällefors Naturskyddsförening.

Lör 29 okt. Hitta vilse - Hur hittar jag hem med & utan hjälpmedel?

I månadens reservat Sundsjömarken, i Hällefors kommun, hittar vi en mosaik av myrar, gammelskogar och skogssjöar, men inga markerade stigar. Därför bjuder vi in till övningar i att navigera i terrängen. Vi provar karta och kompass, mobilens gps-funktioner, samt övar att läsa naturen. Medtag fika och gärna kompass. Samling vid reservatstavlan vid Sundshyttan. Tid: 11-15. Arr: Hopajola, Länsstyrelsen, Studieförbundet m fl.

Skogsexkursion i unik tallnaturskog, vid Ore Skogsrike i Dalarna. Foto: Ankie Rauséus

Rosenbergdagarna

Hur står det till med den biologiska mångfalden i Örebro län?

För första gången ordnas en konferens i länet kring biologisk mångfald. På årets Rosenbergdagar ges en lägesbeskrivning av den biologiska mångfalden och miljömålen.

Utifrån detta diskuteras målbild, åtgärder, hot och möjligheter. Konferensens namn ämnar att knyta an till, och bygga vidare på, de gärningar som gjorts av Erik resp. Mats Rosenberg.

Fredag 14 oktober

Första dagen ägnas åt föreläsningar, seminarier, workshops m.m på City Konferenscenter i Örebro.

Lördag 15 oktober

Andra dagen besöker deltagarna områden som gynnar eller missgynnar biologisk mångfald.

Mer information finns på Facebook och Instagram @Rosenbergdagarna och på www.hopajola.se.

November

Sön 6 nov. Fåglar vid södra Hjälmarsstranden

Novemberdisets vänner bjuder in till exkursion vid Hjälmaren. Vi skådar efter höstflyttande andfåglar och havsörn. Samling kl 8 Stora Mellösa kyrka. Ledare Ronnie Lindqvist, 070-26 21 417. Tid: 08-12. Arr: Närke Ornitologiska Förening.

Sön 13 nov. Fira fars dag i vacker Bergslagsskog

Anmälan senast 11/11 till Örjan Fredriksson, 0587-62 025. Arr: Naturskyddsföreningen Hällefors.

Sön 13 nov. Bildafton i Viagården

Bildafton i Viagården (Folkets Hus) Vintrosa. Jonas Forsberg och andra naturfotografer visar sina bilder. Entré 50 kr inkl fika. Tid: 17. Arr: Naturskyddsföreningen i Västernärke.

Lör 19 nov. Ljusvandring vid Fagertärn

Följ med på trolsk vandring runt mytomspunna sjön Fagertärn. Genom sagans värld upptäcker vi naturen i det tilltagande mörkret. Ta med fick/pannlampa, ordentliga skor, kläder efter väder, samt fika som ej kräver eld - då eldstad saknas i reservatet. Tid: 14-17. Arr: Hopajola, Länsstyrelsen, Studieförbundet m fl.

Vy från en ljusvandring vid Gällberget i Fasaskogen. Foto: Ankie Rauséus

Foto: Lovisa Larsson

Sön 20 nov. Naturcafé i Sandvad

Bildprogram, lotteri, gott kaffebröd och trevlig samvaro. Öppet för alla. Samling i Sportstugan i Sandvad. Frågor till Valdemar Andersson, 070-45 67 825. Tid: 16. Arr: Östernärkes Naturvårdsförening.

Sön 20 nov. Bildafton i Hallsberg

Traditionell avslutning av året. Vi kopplar av med fika och bilder från året som gått. Ta gärna med dig några bilder. Vi har utrustning att visa dem. Kantakrogen, Hallsbergs hembygdsgränd kl. 17. Arr: Naturskyddsföreningen Hallsberg.

December

Lör 10 dec. Sveafallen annorlunda

Besöka Sveafallen i december? Ja absolut, om du är nyfiken på den södra orörda delen av månadens reservat Sveafallen. Vi besöker Stenbulten, stupet vid Bergtjärnen och den orörda grova skogen i reservatet. Vandring ca 3 km. Samling vid Domedagsparkeringen vid Sveafallen. Åk förbi infarten till Berget, ca 200 m. Tid: 11-14. Arr: Hopajola, Länsstyrelsen, Studieförbundet m fl.

Sön 18 dec. Människan i naturen

Föredrag och samtal till massugnens lågor i Bergslagen Visitors Center i Södra Hyttan. Anmälan senast 16/12 till Helena Backius, 070-21 22 580. Start kl 15. Arr: Naturskyddsföreningen Hällefors.

TELEFON: 072-546 01 05
E-POST: natur@hopajola.se
HEMSIDA: www.hopajola.se
FACEBOOK: Hopajola
ADRESS: Slottsgatan 13 A
703 61 Örebro

HOPAJOLA
ORG NR: 875002-5994
BG: 901-1024
SWISH: 123 901 1024

Ansvarig utgivare: Ankie Rauséus

Hopajola

En unik naturvårdsorganisation som bildades 1994 av länets kommuner, Region Örebro län och Naturskyddsföreningarna i länet. www.hopajola.se

Närkes Insektsförening

www.narkesinsektsklubb.wixsite.com

Nora Biologiska Förening

www.norabf.se

Ställdalens Naturstudieklubb

www.stalldalensnaturstudieklubb.com

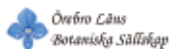
Cykelfrämjandet

www.cykelframjandet.se/orebro

Tysslingens Naturcenter

Guidningar, café, naturinfo, galleri, bildskådespel, utbildning. www.tysslingen.nu

Örebro Läns Botaniska Sällskap (ÖLBS)

Utforskar länets flora och verkar för skydd av växter och växtplatser, ordnar utfärder till växter och svampar. www.olbs.se

Friluftsförbundet

Föreningen har en bred verksamhet inom friluftsliv, för både stora som små. www.friluftsframjandet.se/orebro

Naturskyddsföreningen i Örebro län

I länet finns elva kretsar och ett länsförbund. Vi arbetar med natur- och miljöfrågor. Tele kansli: 072-546 01 06. Från länsförbundets hemsida hittar du till kretsarnas egna sidor; www.orebrolan.naturskyddsforeningen.se

Svenska Turistföreningen (STF)

Främjar svensk turism och kunskap om vår natur och kultur. www.svenskaturistforeningen.se

Östernärkes Naturvårdsförening (ÖNF)

Föreningen har en grupp på facebook.

Frövi Fågelklubb

Har klubblokal i Museet, Frövifors. www.birds.nu/ffk.htm

Hällefors Ornitologiska Förening

www.halleforsornitologiskaforening.se

Närkes Ornitologiska Förening (NOF)

Förening för den fågelintresserade. www.birdlife.se/nofnet

Studieförbundet

Ett av Sveriges största studieförbund med profilområdena natur, djur, miljö och kultur. Är partipolitiskt, religiöst och fackligt obundet. De flesta aktiviteter i detta program görs i samarbete med Studieförbundet. www.studieframjandet.se

